

MONITORINGA ZIŅOJUMS NR. 12

21.01.- 28.02.2021.

KOPSAVILKUMS

1. ES valstīs tiek novērotas atšķirīgas ar Covid-19 inficēšanās tendences. Piemēram, Portugālē, Īrijā un Lietuvā inficēšanās līmenis samazinās un ierobežojumi tiek nedaudz atviegloti, citās, piemēram Čehijā, Igaunijā – inficēšanās līmenis palielinās un ierobežojumi tiek pastiprināti. Latvijā ārkārtas situācija pagarināta līdz 2021. gada 6. aprīlim. Vakcinācijas tempi Latvijā atpaliek no citām ES valstīm. Š.g. 28. februārī Latvijā vismaz vienu devu vakcīnas ir saņēmuši 2,8% no Latvijas iedzīvotājiem, Lietuvā un Igaunijā šis rādītājs ir 5,9%. Zemi vakcinācijas tempi ES un Latvijā krietni palēnina izredzes atgriezties pie pilnvērtīgas tautsaimniecības funkcionēšanas.
2. Saskaņā ar februārī publicētiem CSB datiem, 2020. gadā IKP samazinājās par 3,6% - daudz labāks rezultāts nekā FM prognozēja aizvadītajā gada jūnijā -7%¹. Arī citi makroekonomiskie rādītāji 2020.gadā ir labāki nekā tika prognozēti 2020.gada pirmajā pusgadā. Budžeta deficīts sasniedza 5,3% no IKP plānoto 7,6% vietā, valsts parāds, pēc provizoriskā novērtējuma, sasniedza 44% no IKP plānoto 47,3% vietā. Kopumā, ņemot vērā Covid-19 krīzes nopietnību, makroekonomiskie rādītāji 2020.gadā liecina par to, ka valdības realizētais ekonomikas stabilizācijas mērķis, no makroekonomikas viedokļa, tika sasniegts.
3. Jaunākās tendences norāda uz makroekonomiskiem riskiem. Mazumtirdzniecības kritums 2020. gada decembrī bija novērots 4,5% apmērā, bet jau janvārī tas sasniedza 11,4%, kas līdzinās un pārsniedz 2020. gada aprīļa krituma rādītājus, kad valstī bija vēl stingrāki pārvietošanās un iepirkšanās ierobežojumi. Līdz ar to, var prognozēt, ka nepārstrādājot pieeju tirdzniecības ierobežojumiem, mājsaimniecību patēriņa piensums 2021. gada IKP 1. ceturksnī būs negatīvs, bet atsākoties tirdzniecībai pilnā apmērā, varētu būt sagaidāms atliktā patēriņa efekts, kā tas tika novērots 2020. gada 3. ceturksnī.
4. Padome ir apstiprinājusi FM makroekonomikas prognozes Stabilitātes programmas izstrādei 2021. - 2024. gadam. Padome novērtējusi tās kā pieņemamas augstas nenoteiktības un lejupvērstu risku apstākļos, vienlaikus vērsot uzmanību uz vairākiem riskiem. FM scenārijs paredz mērenu IKP izaugsmes atsākšanos 2021. gadā² 3% apmērā un augstāku IKP pieaugumu 2022. gadā 4,5% apmērā. Eiropas Komisija un Starptautiskais valūtas fonds prognozēja atšķirīgu izaugsmes trajektoriju 2021. un 2022. gadiem, liekot uzsvāru uz straujāku izaugsmi tieši 2021. gadā un mērenāku izaugsmi 2022. gadā. Eiropas Komisija š.g. februārī prognozēja IKP izaugsmi 3,5% apmērā 2021. un 3,1% apmērā 2022. gadiem³. Starptautiskais valūtas fonds 2020.gada oktobrī prognozēja strauju izaugsmi 5,2% 2021.g. un 5,1% 2022⁴.g., taču kopš tā laika situācija ir pasliktinājusies un riski pieauguši. Jāpiebilst, ka Latvijas Bankas un FM scenāriji ir līdzīgi, paredzot lēnāku IKP pieaugumu 2021. gadā 2,8%, bet straujāku izaugsmi 2022. gadā 5,3%⁵.
5. Galvenie riski, kurus Padome uzsvēra komentējot FM izstrādātās makroekonomiskās prognozes ir (i) vakcinācijas tempu kavēšanās un zemais sabiedrības uzticības līmenis, kas var būtiski aizkavēt ekonomikas atgriešanos pie pirms krīzes rādītājiem; (ii) ES fondu un Ekonomikas atveseļošanās un noturības mehānisma izmantošana neatbilstoši ekonomikas potenciāla un produktivitātes kāpināšanas uzdevumiem; (iii) aizkavēta ekonomikas

¹ 15.06.2020. FDP viedoklis par Finanšu ministrijas makroekonomisko rādītāju prognozēm 2020. gadam un 2021-2023. gadam

² Finanšu ministrija 2021. gadam prognozē ekonomikas izaugsmi 3.0% apmērā | Finanšu ministrija (fm.gov.lv)

³ ecfm forecast winter 2021 lv en.pdf (europa.eu)

⁴ International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2020

⁵ Monetārā politika - Prognozes (bank.lv)

atvēršanas programmu uzsākšana, kas var izraisīt nevienmērīgu ekonomikas atvēršanas un pārkaršanu 2023./2024. gados atsevišķās ekonomikas nozarēs, it īpaši būvniecībā.

6. Ministru kabinets 2021.gada 4.februāra sēdē zināšanai pieņēma Informatīvo ziņojumu par Eiropas Savienības Atvēršanas un noturības mehānisma (ANM) plāna projektu, kas paredz, ka plāna novērtēšanā tiek iesaistīta arī FDP. Šī atbalsta instrumenta efektīva un ātra izmantošana ir viens no valsts ekonomiskās izaugsmes priekšnoteikumiem tuvākajā laika posmā. Pastāv riski, ka programmas ieviešana var aizkavēties, un ka tās ekonomiskā un fiskālā ietekme var nesasniegt plānotos mērķus. Latvijā ANM plāna gala versija ir jāiesniedz EK līdz š.g. aprīļa beigām.
7. 2020. gada novembrī valsts konsolidētais parāds sasniedza 13,079 mljrd. eiro (44,6% no 2020 g. IKP), un 2020. gada decembrī 12,459 mljrd. eiro (42,5% no 2020.g. IKP), bet 2021. gada janvārī tas bija mērojams 11,771 miljardos eiro (38,2% no 2021.g. prognozētā IKP). 2020. gada decembrī un 2021. gada janvārī ir dzēstas 2014. un 2015. gados emitētās eiroobligācijas, kas ļāva samazināt valsts konsolidētā parāda apjomu par 1,550 miljardiem eiro. Valsts parāda tendences 2021.gada janvārī ietekmēja ne tikai parādu dzēšanas, bet arī aizņemšanās darījumi t.sk. Ziemeļu Investīciju bankas aizdevuma resursu atlikušās daļas saņemšana 250 milj. eiro apmērā un iekšējā tirgū veiktās parāda vērtspapīru emisijas 66,750 milj. eiro apmērā. Paralēli veiktajai parādsaistību dzēšanai, tiek plānota virkne atbalsta pasākumu, kas parāda līmeni atkal varētu kāpināt vēl austākā līmenī nekā tas bijis 2020. gadā.
8. Raugoties uz IKP zaudējumiem darbības veidu griezumā, tie mērāmi 1,169 mljrd. eiro (4% no 2020. gada IKP) un valsts konsolidētā parāda pieaugumu no 2020. gada janvāra, kas ir 1,520 mljrd. eiro (5,2% no 2020. gada IKP), var teikt, ka līdz šim Valdības izmaksātais ekonomikas atbalsta apjoms 1,313 mljrd. eiro apmērā ir bijis samērāms ar zaudējumu apmēru, tomēr tas nevarēja kompensēt pastāvošo sociālekonomisko spriedzi un risināt ienākumu nevienlīdzības problēmas, kas bija vērojamas vēl pirms Covid-19 krīzes. Turpmākajam ekonomikas atbalstam ir jābūt mērķētam uz uzņēmumu pēc-krīzes reintegrāciju un darba tirgus problēmu sakārtošanu, novērtējot valdības ieguldījumu multiplificējošo efektu uz IKP.
9. Iekasēto nodokļu apjoms 2021.gada janvārī un februārī sasniedza attiecīgi 104% un 101% apmēru no iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmeņa. Tas liecina, ka Covid-19 otrajam vilnim ir mazāka ietekme uz ekonomiku un iekasēto nodokļu apjomu nekā pirmajam vilnim.
10. Strauji pieaug plānoto un MK konceptuāli apstiprināto atbalsta pasākumu ietekme uz valsts 2021.gada budžetu, kas šobrīd jau pārsniedz atbalsta pasākumu ietekmi uz 2020. gada budžetu (attiecīgi 1,4 un 1,1 miljardi eiro). Pēc FM novērtējuma atbalsta pasākumu ietekme uz š.g. budžetu varētu sasniegt no 1,7 līdz 2 miljardiem eiro, kas varētu palielināt valsts parāda līmeni līdz 50,8% no IKP 2021.gada beigās un budžeta deficītu līdz 9,4% no IKP. Padome uzskata, ka valdība no pārāk maza atbalsta sliecas uz otru galējību - pārāk lieliem izdevumiem. Padomi satrauc plānoto budžeta izdevumu pieauguma temps un apjoms, atbalsts aizvien vairāk izskatās politiski, nevis ekonomiski pamatots. Tālāks izdevumu kāpums ir ļoti riskants. No budžeta viedokļa skatoties, atbalsta apjoms, visticamāk, jau pārsniedz COVID krīzes radīto negatīvo izlaižu starpību ekonomikā. Jautājums ir arī par to, vai tik straujš tēriņu pieaugums neradīs politisku kārdinājumu palielināt izdevumus vairākās jomās. Valsts riskē izraisīt inflāciju un nepamatoti palielināt parāda līmeni. COVID-19 krīze vēl nav beigusies, un ir bažas, kas notiks ar bezdarbu un maksātnespēju pēc atbalsta pasākumu pārtraukšanas. Tādēļ, izlietot rezerves iespējas jau tagad nebūtu pareizi.

11. EK ir nākusi klajā ar Fiskālajām vadlīnijām⁶, ar priekšlikumiem dalībvalstu fiskālai stratēģijai. Dokuments paredz, ka ES fiskālie nosacījumi nebūs spēkā arī 2022.gadā, un aicina dalībvalstis izmantot fiskālos instrumentus, lai aizsargātu ekonomikas un iedzīvotājus līdz laikam, kad valstis ir pilnībā stabilizējušas savas ekonomikas. Vadlīnijas brīdina, ka ES valstu parāds tuvojas 100% robežai un 2022.gadā būs uzmanīgi jāsamazina atbalsta pasākumi, lai atgrieztos pie fiskālās ilgtspējas, vienlaicīgi, nesabremzējot ekonomisko atveseļošanu. Samazināti nodokļi un darba algas subsīdijas tiek piedāvāti kā efektīvākie instrumenti ekonomikas atveseļošanas posmā.

REKOMENDĀCIJAS

1. Strauji pieaug plānoto atbalsta pasākumu apjoms un to ietekme uz valsts deficītu un parāda līmeni. Daži no atbalsta pasākumiem nav labi mērķēti uz krīzes ietekmētajiem subjektiem. Tāpēc, Padome aicina valdību ļoti uzmanīgi izvērtēt jaunu atbalsta instrumentu ieviešanu un finansiālo atbalstu novirzīt tikai tiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kas cietuši no Covid-19 ietekmes. Būvniecības nozare ir viena no vismazāk cietušajām šajā krīzē, un pārmērīgs atbalsts tai ir ne tikai nelietderīgs, bet arī palielina inflācijas draudus nozarē. Atbalstam ir jābūt labi mērķētam un selektīvam, tā izveide ir jābalsta uz ekonomiskiem un sociāliem, bet nevis politiskiem apsvērumiem. Padome uzskata, ka pašreizējā situācijā būtu vēlams nepieļaut valsts parādu lielāku par 50% no IKP, pie tam, pašlaik vēl ir iespējams izmantot 2020. gada pozitīvo sniegumu un ievērot Vidēja termiņa budžeta 2021./23. plānoto parāda līmeni.
2. Tā kā 2021. gadā ir prognozējama ekonomikas atkopšanās, būtu nepieciešams nepalielināt vispārējās valdības parādu, kas uzliktu papildus politisko spriedzi turpmāko gadu valdībām un samazinātu fiskālo telpu nepieciešamo attīstības projektu un reformu veikšanai, kā arī negatīvi ietekmētu Latvijas pašlaik augsto kredītreitingu ilgtermiņā.
3. Darbaspēka trūkums plašā profesiju amplitūdā būs viens no ekonomikas attīstību traucējošiem aspektiem jau vidējā termiņā. Šī iemesla dēļ Padome aicina valdību nepagarināt bezdarba pabalstu termiņus un apjomus. Palielināts atbalsts ir pieļaujams tuvākajos mēnešos – līdz Covid-19 otrā viļņa beigām.
4. Atveseļošanās un noturības mehānisma efektīvai un ātrai izmantošanai ir jābūt vienai no valdības ekonomiskās politikas šī brīža prioritātēm.
5. ANM indikatīvo apguvi un investīciju virzienus būtu jāiekļauj Stabilitātes programmas prognozēs. Joprojām būtu svarīgi strādāt ar vairākiem scenārijiem un veikt novērtējumu, kāda ietekme uz valsts finansēm un ekonomiku būtu (i) scenārijā ar aizkavētu vakcināciju un nepieciešamību saglabāt ierobežojumus arī 2021. gada 2 pusgadā un (ii) kavējot ANM programmas ieviešanu.

ANALĪZES IZVĒRSUMS

1. Vispārējā situācijas attīstība

ES valstīs tiek novērotas atšķirīgas ar Covid-19 inficēšanās tendences. Piemēram, Portugālē, Īrijā un Lietuvā inficēšanās līmenis samazinās un ierobežojumi tiek nedaudz atviegloti, citās, piemēram Čehijā, Igaunijā – inficēšanās līmenis palielinās un ierobežojumi tiek pastiprināti. Latvijā inficēšanās tempu samazinājums ir minimāls, attiecīgi arī nozīmīgi

⁶ Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/1_en_act_part1_v9.pdf skatīts 01/03/2021

ierobežojumu atvieglojumi nav veikti. Ministru kabinets kārtējo reizi ir pagarinājis ārkārtas situāciju Latvijā, šoreiz līdz 2021. gada 6. aprīlim. Vakcinācijas tempi Latvijā ir relatīvi zemi pat salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm. Š.g. 28. februārī Latvijā vismaz vienu devu vakcīnas ir saņēmuši 2,8% no Latvijas iedzīvotājiem, Lietuvā un Igaunijā šis rādītājs ir 5,9%. Zemi vakcinācijas tempi ES un Latvijā krietni palēnina izredzes atgriezties pie pilnvērtīgas tautsaimniecības funkcionēšanas.

Starptautiskais valūtas fonds (SVF) ir publicējis Pasaules ekonomikas pārskatu (*World Economic Outlook January 2021*⁷), kurā prognozē globālās ekonomikas izaugsmi 5,5% apmērā 2021. gadā un 4,2% apmērā 2022. gadā, eirozonā attiecīgi -4,2% un 3,6%. Šī gada prognoze nedaudz uzlabota ņemot vērā gaidāmās vakcinēšanas un lielāko valstu ekonomiku atbalsta programmu ieviešanu. 2020. gada globālās ekonomikas sarukšana novērtēta 3,5% apmērā, eirozonā -7,2%. Ekonomikās atveseļošanās tempi būs ļoti atšķirīgi valstu starpā, galvenie atveseļošanās tempa faktori ir: i) pieejamība medicīnas pakalpojumiem, ii) atbalsta programmu efektivitāte, iii) ietekme no citu valstīm, iv) valstu ekonomiku strukturālais raksturojums. Lai panāktu pēc iespējas ātrāku ekonomikas atlabšanu, ziņojums rekomendē politiku, kas vērsta uz: i) ekonomikas potenciāla palielināšanu, ii) ekonomiskās izaugsmes labumu un drošības nodrošināšanu visiem, iii) ātrāku CO2 izmešu samazināšanu, iv) starptautisko sadarbību vakcinācijas procesā.

Pasaules vadošo ekonomistu vidē aizvien vairāk raisās diskusijas par iespējamo inflācijas pieaugumu un tās potenciālo ietekmi uz ekonomiku un finanšu tirgiem. Lai arī pēdējos gados lielāka problēma ir bijusi pārāk maza inflācija un ekonomiskie modeļi joprojām prognozē salīdzinoši zemu inflāciju tuvākajā nākotnē, aizvien vairāk parādās pazīmes, ka inflācijas spiediens palielinās. Pasaulē ir ievērojami pieaugušas naftas cenas, piegādes ķēžu pārrāvumi rada deficītu, kas savukārt rada cenu pieaugumu atsevišķām preču grupām. Tiek prognozēts, ka ASV fiskālais stimuls 1,9 triljona apmērā (vairāk kā 8% no IKP) varētu ievērojami ietekmēt inflāciju pēckrīzes periodā ASV. Inflācijas pieaugums potenciāli izraisa procenta likmju kāpumu. Savukārt tas izraisa dārgāku valsts parāda apkalpošanu, un ierobežo valsts iespējas izmantot fiskālos instrumentus ekonomiskās izaugsmes veicināšanā. Tam arī ir potenciāls satricināt akciju tirgu, jo akciju cenas ir kalkulētas pieņemot zemas procentu likmes. Protams, pagaidām liela iemesla panikai nav, tomēr ir cieši jāseko ekonomisko rādītāju attīstībai. Piemēram, eirozonā gada inflācija 2021. gada Janvārī sasniedza 0,9%, ASV 10-gadu valdības obligāciju ienesīgums februāra beigās sasniedza 1,5%.

Eiropas fiskālā padome (*European fiscal board*) februāra beigās aizvadīja savu gadskārtējo konferenci, kurā tika diskutēts par šodienas ES valstu fiskālo stāvokli un regulējumu. Covid-19 krīze ir palielinājusi visu dalībvalstu parāda līmeni, un ir nepieciešams izstrādāt jauno fiskālo regulējumu pēckrīzes periodam. Konferencē EK izpildprezidents Valdis Dombrovkis uzsvēra, ka fiskālais regulējums ir efektīvs tikai tad, ja tam ir dalībvalstu politiskais atbalsts. Jauno regulējumu ir jāizstrādā valstīm vienojoties – ko tās vēlas ar to sasniegt. Esošais regulējums ir pārāk sarežģīts, un ir nepieciešams to vienkāršot, panākot, ka tas atbilst visu valstu ekonomiskajām interesēm un nodrošinot tam fiskālās politikas mērķu – ilgtspējību, pret-cikliskumu un kvalitāti sasniegšanu. EK ir prezentējusi Fiskālās vadlīnijas ar priekšlikumiem dalībvalstu fiskālai stratēģijai. Dokuments paredz, ka ES fiskālie nosacījumi nebūs spēkā arī 2022.gadā, un aicina dalībvalstis izmantot fiskālos instrumentus, lai aizsargātu ekonomikas un iedzīvotājus līdz laika posmam, kad valstis ir pilnībā stabilizējušas savas ekonomikas. Vadlīnijas brīdina, ka ES valstu parāds tuvojas 100% robežai un 2022.gadā būs uzmanīgi jāsamazina atbalsta pasākumi, lai atgrieztos pie fiskālās ilgtspējas, vienlaicīgi nesabremzējot ekonomisko

⁷ Pieejams: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update>, skatīts 01/03/2021

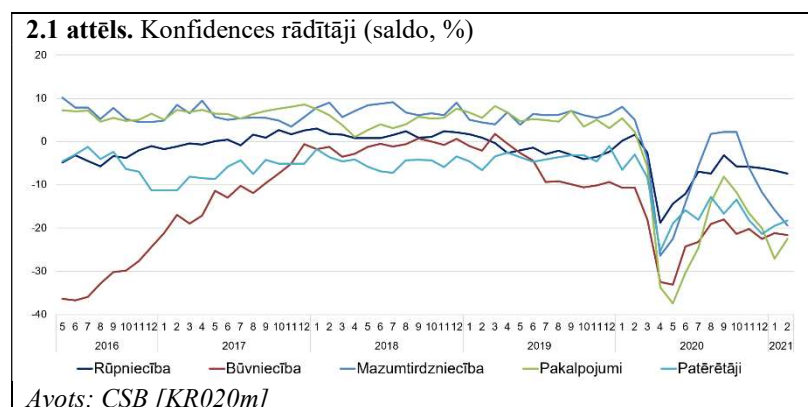
atveseļošanas. Samazināti nodokļi un darba algas subsīdijas tiek piedāvāti kā efektīvākie instrumenti ekonomikas atveseļošanas posmā.

Eiropas līmenī aizvien vairāk tiek runāts par Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānismu (ANM) efektīvu izmantošanu, lai stiprinātu Eiropas ekonomiku potenciālu saskaņā ar ES izvirzītajām prioritātēm: (i) veicināt ES ekonomisko, sociālo, un teritoriālo kohēziju, (ii) stiprināt ekonomisko un sociālo noturību, (iii) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, (iv) atbalstīt zaļās un digitālās transformācijas. Šis ir jauns ES instruments un tiek sagaidīts, ka tā finansēšana notiks no ES pašu ieņēmumiem, kas būtu liels solis ES fiskālajā centralizācijā. Latvijā ir sagatavots ANM plāna uzmetums. Fiskālās disciplīnas padome ir izveidojusi kopēju platformu ar Produktivitātes padomi un izteiks savus priekšlikumus ANM plāna uzlabošanai.

2. Makroekonomiskā situācija Latvijā

2.1. Konjunktūras rādītāji

Konfidences rādītāji Latvijā, 2021. gada pirmajos mēnešos turpināja kristies, tomēr februārī salīdzinot ar janvāri kritums nedaudz sabremzējās, kas varētu liecināt par sagaidāmo darbības

atsākšanos un cerībām, ka ierobežojošie pasākumi tiks mīkstināti.

Vienlaikus jāatzīmē, ka pakalpojumu sniedzēju ekonomiskais noskaņojums februārī bija (-22,5%), kas ir zemākais rādītājs citu nozaru vidū.

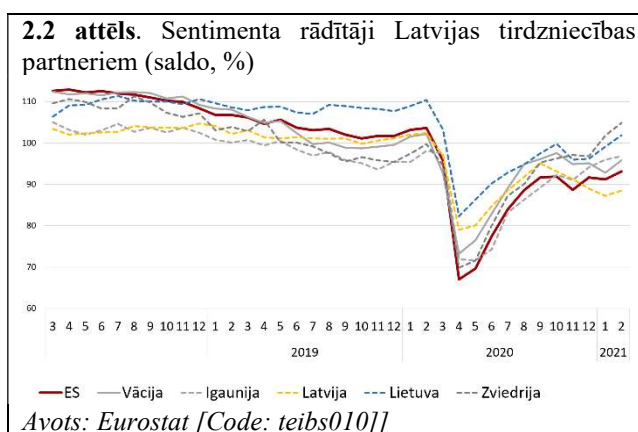
Otrais zemākais konfidences rādītājs ir Būvniecības nozarē (-21,6%), tas ir ilgstoši zems, un līdz ar to

nav novērots būtisks tā kritums, salīdzinot ar janvāri -0,4%p.

Negatīvs ir arī patērētāju konfidences rādītājs (-18,3%), lai gan salīdzinot ar janvāri kritums minimāli samazinājās par 1,2%p. Februārī, salīdzinot ar janvāri, par 3,6%p pasliktinājās konfidences rādītājs mazumtirdzniecības uzņēmumiem, sasniedzot (-19,4%). Covid-19 ierobežojumu iespaidā iedzīvotāju mobilitāte ir samazinājusies, kā arī ieviestie tirdzniecības ierobežojumi notur mazumtirdzniecības uzņēmēju noskaņojumu negatīvu.

Konfidences rādītājs apstrādes rūpniecībā ir (-7,4%), šajā segmentā ir vērojama zināma stabilitāte, to apliecina arī nelielā rādītāja svārstība pa mēnešiem. Piemēram, februārī kritums salīdzinājumā ar novembri, bija vien 0,7%punktu apmērā.

Februārī ilgtermiņa vidējais ekonomikas sentimenta rādītājs Latvijā bija 88,5%, un salīdzinot ar janvāri, tas ir uzlabojies par 1,3% punktiem. Arī Latvijas galvenajiem tirdzniecības

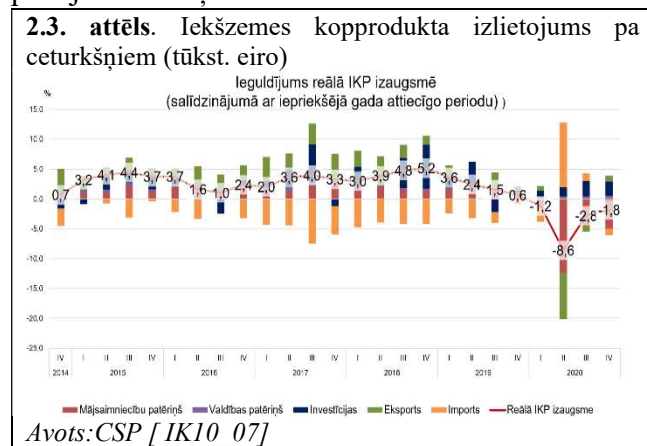
partneriem tas nedaudz uzlabojās salīdzinājumā ar janvāri.

Eurostat dati liecina, ka, salīdzinot ar janvāri, Vācijā uzlabojums ir 3%p, Zviedrijā 3.1%p., bet Lietuvā 2,8%p. apmērā. Piesardzīgāks pieaugums, salīdzinot ar janvāri, vērojams Igaunijā 0,8%p. Kopumā Latvijas noskaņojums uz tās tirdzniecības partneru fona izskatās pesimistiskāks, lai gan tas sācis minimāli uzlaboties.

2.2. IKP kritums 2020. gadā nesasniedza prognozēto

Iekšzemes kopprodukta lejupslīde 2020. gadā sasniedza 3,6% un šis rādītājs ir par 3,4% punktiem augstāks par apstiprināto FM prognozi.

Prognozējot IKP izaugsmi, FM pielietoja konservatīvu pieeju, kas ļāva iegūt papildus fiskālo drošību augstas nenoteiktības apstākļos. Saskaņā ar CSP⁸ datiem IKP faktiskajās cenās 2020. gadā bija 29,334 miljrd. eiro. 2020. gada 4. ceturksnī, salīdzinot ar 2019. gada 4. ceturksni, pēc sezonāli un kalendāri koriģētiem datiem IKP samazinājās par 1,8 %. 2020. gada 4. ceturksnī lielākā negatīvā ietekme ir bijusi mājāsaimniecību patēriņam (-5%), savukārt investīcijas (2,4%) un valdības patēriņš (0,5) un eksports (1%) pozitīvi ietekmēja 2020. gada pēdējā ceturksņa rezultātu.

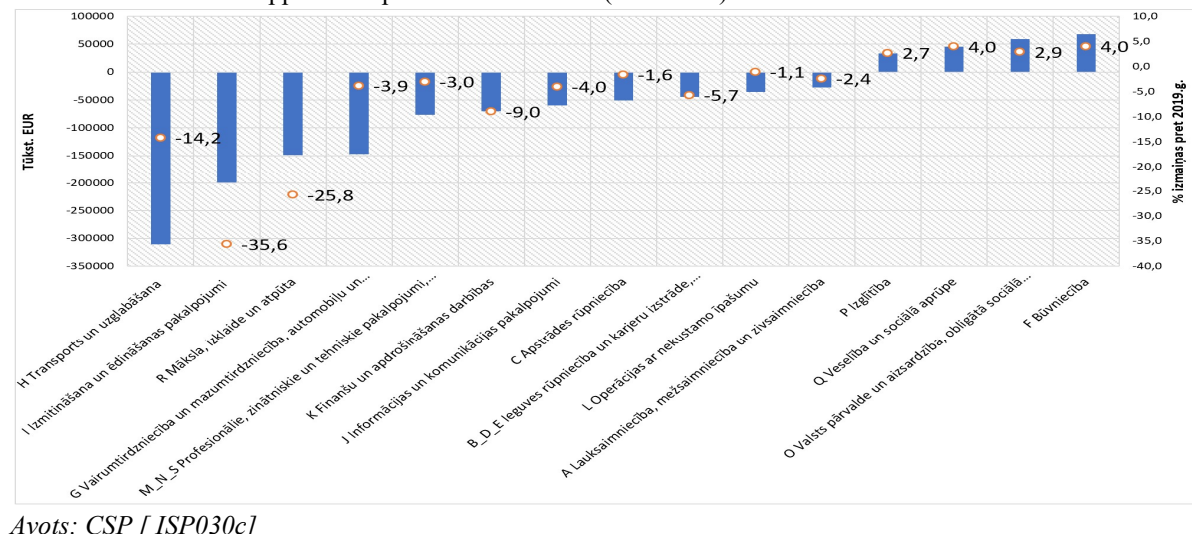

Skatot dažādu darbības veidu piesešumu IKP, redzams, ka, salīdzinot ar 2019. gadu lielākā daļa nozaru nespēja dot iepriekšējam gadam līdzvērtīgu devumu IKP izaugsmē, pie tam eiro izteiksmē lielākais samazinājums ir transporta un uzglabāšanas nozarei (-310 milj. eiro), izmitināšanas un ēdināšanas nozari (-199 milj. eiro) mākslas un atpūtas nozarei (-148 milj. eiro) un vairumtirdzniecības nozarei (-147 milj. eiro). Kopumā visvairāk cietušo nozaru samazinājums IKP ir vairāk kā 805 miljoni eiro. Bez

šīm pieminētajām nozarēm citu cietušo nozaru samazinājums IKP ir mērāms 364 milj. eiro. Tajā pat laikā darbības veidi, kuru devums IKP 2020. gadā palielinājās - ir izglītība, veselība un sociālā aprūpe, valsts pārvalde un aizsardzība un būvniecība. Šo darbību veidu devums IKP, salīdzinot ar 2019. gadu, pieauga par 206 miljoniem eiro.

Kopumā raugoties uz IKP zaudējumiem darbības veidu griezumā 2020. gadā (-1,169 mljrd. eiro) un valsts konsolidētā parāda pieaugumu 2020. gadā (1,520 mljrd. eiro), var teikt, ka līdz šim Valdības izmaksātais ekonomikas atbalsta apjoms (1,313 mljrd. eiro) apmērā ir bijis samērojams ar zaudējumu apmēru, tomēr tas nevarēja kompensēt pastāvošo sociālekonomisko spriedzi un risināt ienākumu nevienlīdzības problēmas, kas bija vērojamas vēl pirms Covid-19 krīzes. Turpmākajam ekonomikas atbalstam ir jābūt vislielākajā mērā mērķētam uzņēmumu pēc-krīzes reintegrācijā un darba tirgus problēmu sakārtošanā, novērtējot valdības ieguldījumu multiplicējošo efektu IKP. Tā kā 2021. gadā ir prognozējama ekonomikas atkopšanās, būtu nepieciešams nepalielināt vispārējās valdības parādu, kas uzliktu papildus politisko spriedzi turpmāko gadu valdībām un samazinātu fiskālo telpu nepieciešamo attīstības projektu un reformu veikšanai, kā arī negatīvi ietekmētu Latvijas pašlaik augsto kredītreitingu ilgtermiņā.

⁸Pieejams [Iekšzemes kopprodukts 2020. gadā | Centrālā statistikas pārvalde \(csb.gov.lv\)](https://csb.gov.lv) skatīts 01/03/2021

2.4 attēls. Iekšzemes kopprodukts pa darbības veidiem (tūkst. eiro)

Avots: CSP [ISP030c]

2.3. Prognozes par IKP izaugsmi 2021. un turpmākos gados ir konservatīvas

Februārī, Padome apstiprināja makroekonomikas prognozes⁹, kas tiks izmantotas par pamatu Stabilitātes programmas 2021. - 2024. gadam sagatavošanai. Padome prognozes novērtēja kā pieņemamas, augstas nenoteiktības un lejuvērstu risku apstākļos. FM prognozes paredz, mērenu IKP izaugsmes atsākšanos 2021. gadā 3% apmērā un augstāku IKP sniegumu 2022. gadā 4,5% apmērā¹⁰. Eiropas Komisija un Starptautiskais valūtas fonds prognozēja atšķirīgu izaugsmes trajektoriju 2021. un 2022. gadiem liekot uzsvāru uz straujāku izaugsmi tieši 2021. gadā un mērenāku izaugsmi 2022. gadā. Eiropas Komisija prognozēja IKP izaugsmi 3,5% 2021. un 3,1% 2022. gadam¹¹, bet Starptautiskais valūtas fonds 5,2% 2021.g. un 5,1% 2022.g.¹². Eiropas Komisijas prognozes publicētas š.g. februārī, bet jaunākā SVF prognoze Latvijai ir publicēta 2020. gada oktobrī, taču kopš tā laika situācija ir pasliktinājusies un riski pieauguši. Jāpiebilst, ka Latvijas Bankas pieeja ir līdzīga FM pieejai prognozējot lēnāku IKP pieaugumu 2021. gadā 2,8%, bet straujāku izaugsmi 2022. gadā 5,3%¹³

⁹ Pieejams [11.02.2021. makroekonomikas prognožu apstiprināšana \(fdp.gov.lv\)](https://www.fdp.gov.lv) skatīts 01/03/2021

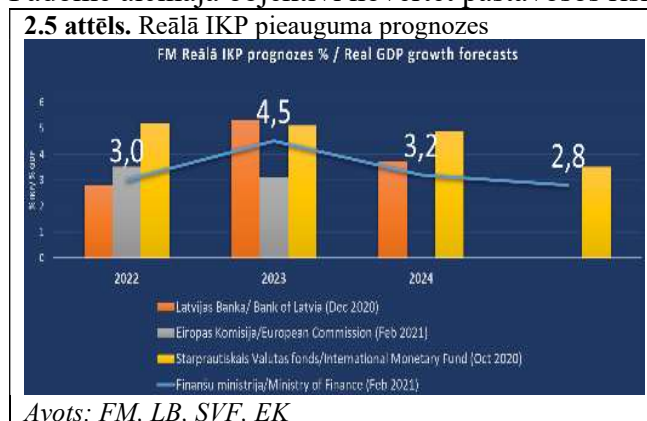
¹⁰ Pieejams Finanšu ministrija 2021. gadam prognozē ekonomikas izaugsmi 3,0% apmērā | Finanšu ministrija (fm.gov.lv) skatīts 01/03/2021

¹¹ Pieejams [ecfin_forecast_winter_2021_lv_en.pdf \(europa.eu\)](https://www.europa.eu) skatīts 01/03/2021

¹² Pieejams International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2020 skatīts 01/03/2021

¹³ Pieejams Monetārā politika - Prognozes (bank.lv) skatīts 01/03/2021

Padome aicināja objektīvi novērtēt pastāvošos riskus, un kā nozīmīgākos no tiem atzīmēja:

(1) Vakcinācijas tempu kavēšanas un zemo sabiedrības uzticības līmeni, kas var būtiski aizkavēt ekonomikas atgriešanos pie pirms krīzes rādītājiem.

(2) Ekonomikas atveseļošanas līdzekļu (ES fondu un Ekonomikas atveseļošanās un noturības mehānisma) izmantošanu, neatbilstoši ekonomikas potenciāla un produktivitātes kāpināšanas uzdevumiem.

(3) Iekavētu ekonomikas atveseļošanas programmu uzsākšanu, kas

var izraisīt nevienmērīgu ekonomikas atveseļošanu un pārkaršanu 2023./24. gados atsevišķās ekonomikas nozarēs, it īpaši būvniecībā.

2.4. Parāda līmenis

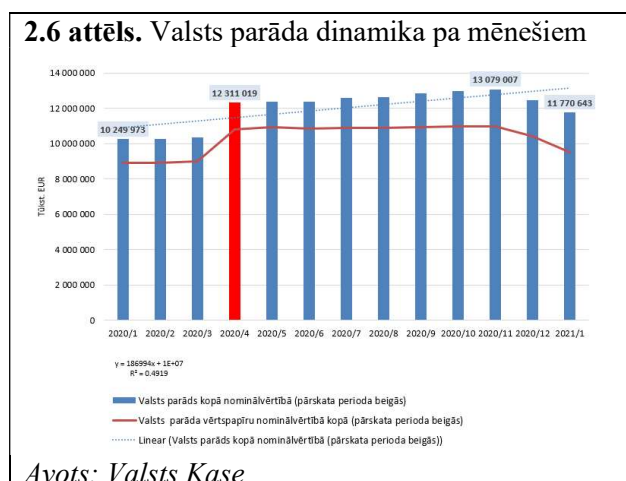
Valsts kases (VK) operatīvie dati liecina, ka š.g. janvārī valsts un pašvaldību konsolidētā parāda kopējā nominālvērtība bija 11,845 mljrd. eiro, bet 2020. gada noslēgumā (decembrī) tā bija 12.561 mljrd. eiro. Visstraujākais parāda pieaugums bija sasniegts 2020. gada aprīlī (+18.5%) salīdzinot ar 2020. gada martu. Kopš 2020. gada maija parāds turpināja pieaugt minimāli, bet jau decembrī un 2021. gada janvārī tā apmērs samazinājās.

Jāpiebilst, ka pašvaldību parāda īpatsvars valsts konsolidētā parādā ir mazs un jāpievērš uzmanība tieši valsts konsolidētā parāda dinamikai, pie tam tas veido lielāko daļu no vispārējās valdības parāda apjoma.

2021. gada janvārī valsts konsolidētā parāda apmērs bija 11,771 miljardi eiro, bet vēl 2020. gada novembrī tas sasniedza 13,079 mljrd. eiro, un 2020. gada decembrī 12,459 miljardi eiro. Samazinājumu galvenokārt ietekmēja parādsaistību dzēšana 2020. gada nogalē un 2021. gada janvārī.

2020. gada decembrī dzēstas 2015. gadā emitētās eiroobligācijas 550 milj. eiro apmērā un 2021. gada janvārī dzēstas 2014. gadā emitētās eiroobligācijas 1 mljrd. eiro apmērā. Valsts parāda tendences 2021. gada janvārī ietekmēja arī aizņemšanās darījumi, t.sk. Ziemeļu Investīciju bankas aizdevuma resursu atlikušās daļas saņemšana 250 milj. eiro apmērā un iekšējā tirgū veiktās parāda vērtspapīru emisijas 66,750 milj. eiro apmērā.

Līdz ar to konsolidētais valsts parāds no 2020. gada janvāra līdz 2021. gada janvārim pieauga par 1,520 miljardiem eiro.

Ņemot vērā Covid-19 atkārtoto straujo uzliesmojumu 2020. gada beigās un tā izraisītās sociālekonomiskās sekas, pieauga nepieciešamība paplašināt valsts atbalsta pasākumu apjomu iedzīvotājiem, uzņēmumiem un valsts nozarēm. Šim mērķim Valdība līdz 2021. gada 17. februārim pieņēmusi virkni lēmumu, kas prasīja 800 milj. eiro papildu finansējumu no programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" (LNG).

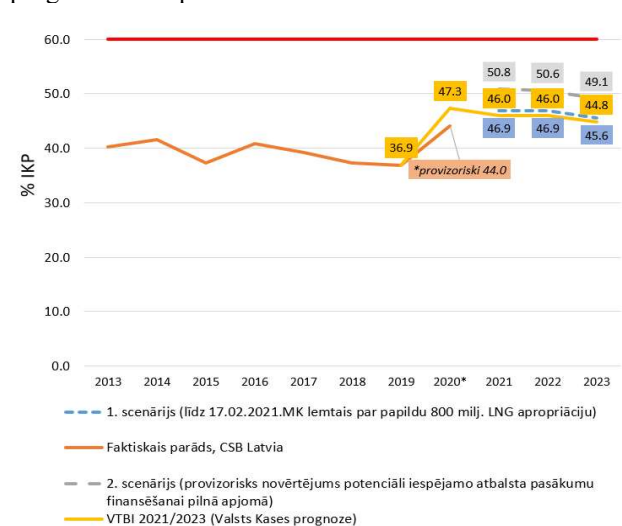
Pēc Valsts kases un FM aplēsēm šī finansējuma apjoma izlietojums izraisīs

vispārējās valdības parāda pieaugumu 2021.gadā līdz ~47% no IKP¹⁴. Savukārt, budžeta finansējuma piešķiršana pilnā provizoriski novērtētajā iespējamajā apjomā Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalsta pasākumu finansēšanai varētu izraisīt vispārējās valdības parāda pieaugumu 2021.gadā līdz ~50% no IKP.

Atskatoties parāda apjoma prognozēšanā 2020. gada pavasarī, zināms, ka veidojot Stabilitātes programmu 2020/2023 pirmā Covid-19 uzliesmojuma apstākļos tika prognozēts vēl austāks parāda līmenis, kas paredzēja, ka no Māstrihtas kritērija (60% pret IKP) robežas, vispārējās valdības parādu 2021. gadā šķīrs vien 7,8%, 2022. gadā 6,7% un 2023. gadā 6,9%. Jāņem vērā, ka arī IKP kritums tajā laikā tika prognozēts daudz zemāks par reālo 2020. gada iznākumu, savukārt prognozes par atkopšanos 2021. gadā bija prognozētas vien 1,02% apmērā.

Jau plānojot Vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021/23 (VTBI), neskatoties uz straujo Valsts parāda pieaugumu 2020. gada sākumā, vispārējās valdības parāds 2020. gadā tika prognozēts krietni zemāks nekā Stabilitātes programmai - 47.3% apmērā no IKP un turpmākos gados bija plānots tā samazinājums. Pēc aktualizētiem Valsts Kases aprēķiniem paredzams, ka faktiskais parāda līmenis būs zemāks par prognozēto un 2020.gada beigās provizoriski veidos 43,7% no IKP (fakts būs pieejams aprīlī).

2.7 attēls. Vispārējā valdības parāda attīstības scenāriji - prognozes un izpilde

Avots: VK, CSP, FM

2020* informācija par vispārējās valdības parāda faktisko izpildi būs pieejama 2021.gada aprīlī

Ņemot vērā to, ka ekonomikas kritums 2020. gadā bija mazāks par prognozēto un arī parāda apjoms nesasniedza prognozēto līmeni, tas atstāja nelielu telpu rīcībai, lai paplašinātu atbalsta pasākumu apjomu, tomēr tas nozīmē, ka ievērojot Vidēja termiņa budžeta ietvarā 2021/23 plānoto ir iespēja rīkoties nepārkāpjot šīs fiskālās telpas ietvarus, pie tam ņemot vērā augsto nenoteiktību un ar to saistītos riskus prognozētai ekonomikas attīstībai¹⁵.

Plānojot izdevumu pieaugumu pēc pašlaik aktuālajām makroekonomikas prognozēm jāņem vērā, ka 2021. gadā nav sagaidāma ekonomikas lejupslīde, bet gan izaugsme 3% apmērā, tādēļ parāda apmēra un deficīta kāpināšana šādos apstākļos pieļaujama ļoti minimālā apmērā.

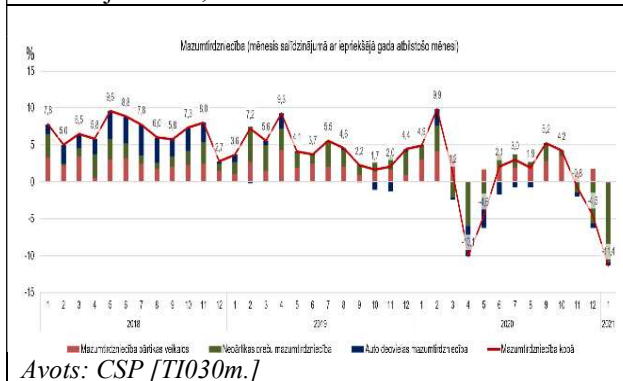
¹⁴ Pieejams [Latvijas Republikas Ministru Kabinets: Tiesību aktu projekti \(mk.gov.lv\)](http://Latvijas Republikas Ministru Kabinets: Tiesību aktu projekti (mk.gov.lv)) skatīts 01/03/2021

¹⁵ Pieejams [11.02.2021. makroekonomikas prognožu apstiprināšana \(fdp.gov.lv\)](http://11.02.2021. makroekonomikas prognožu apstiprināšana (fdp.gov.lv)) skatīts 01/03/2021

2.5. Mazumtirdzniecības apgrozījums

Š.g. janvārī mazumtirdzniecības apgrozījums turpināja kristies, reaģējot gan uz mazumtirdzniecības ierobežojumiem, gan arī atspoguļojot patērētāju pesimistisko noskaņojumu un nenoteiktības gaisotni. Mazumtirdzniecības kritums 2020. gada decembrī bija novērots 4,5% apmērā, bet jau janvārī tas sasniedza 11,4%, kas līdzinās un pārsniedz 2020. gada aprīļa krituma rādītājus, kad valstī bija vēl stingrāki pārvietošanās un iepirkšanās ierobežojumi. Janvārī vislielākais kritums skāra nepārtikas preču mazumtirdzniecību (-10,8%), kas vistiešāk raksturo tirdzniecības ierobežojumu efektu, tam seko samērā nelieli kritumi autodeģvielas

2.8 attēls. Mazumtirdzniecības uzņēmumu kopējais apgrozījums pa pamatdarbības veidiem pa mēnešiem, faktiskajās cenās, tūkst. eiro

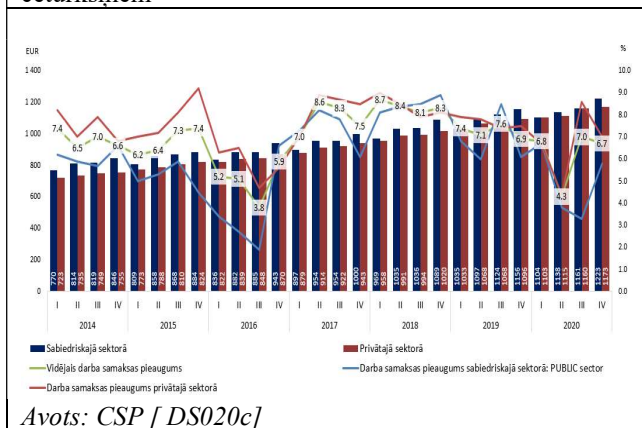

un pārtikas preču tirdzniecībā, attiecīgi (-0,4) un (-0,2).

2.6. Darba tirgus un atalgojums

2021. gada janvārī faktiskā bezdarba līmenis Latvijā bija 8,8%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada decembri ir par 0,6 procentpunktiem vairāk, liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) Darbaspēka apsekojuma dati. Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA) reģistrētā bezdarba līmenis bija 8,0 %, un , salīdzinot ar decembri, bezdarbs ir kāpis par 0,3% punktiem¹⁶. Finanšu ministrijas prognoze par bezdarba līmeni 2021. gadam ir 8.3%, kas norāda ka 2021. gadā bezdarba līmenis variēs ap rādītājiem, kas tika sasniegti 2020 gada aprīlī sākoties Covid-19 pirmajam vilnim.

2.9 attēls. Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa pa ceturkšņiem

Darba tirgū atspoguļojas ekonomikas norises kopumā un COVID-19 krīzes ļoti nevienmērīgā ietekme uz dažādām nozarēm, kā arī sociālajām grupām. COVID-19 pandēmija ir smagi ietekmējusi atsevišķas pakalpojumu nozares, kuru darbība ir būtiski ierobežota nu jau gandrīz gadu. Tikmēr citas nozares, piemēram, rūpniecību, būvniecību un profesionālos pakalpojumus COVID-19 otrais vilnis nav būtiski ietekmējis, un tajās turpinās izaugsme. Bezdarbs cilvēkiem ar augstāko izglītību ir samazinājies no

5,6% 2020.gada 1. ceturksnī līdz 4,5% gada nogalē. Tikmēr strādājošajiem ar vidējo izglītību bezdarbs ir pieaudzis no 7,5% līdz 10%.

Strādājošo bruto darba samaksa 2020.gada pēdējā ceturksnī pieauga par 6,7%, pie tam par 7% pieauga darba samaksa privātā sektorā un par 5,8% sabiedriskā sektorā. Vidēji 2020.gada laikā darba samaksa pieauga par 6,2%, pie tam pieauguma temps privātā sektorā bija augstāks

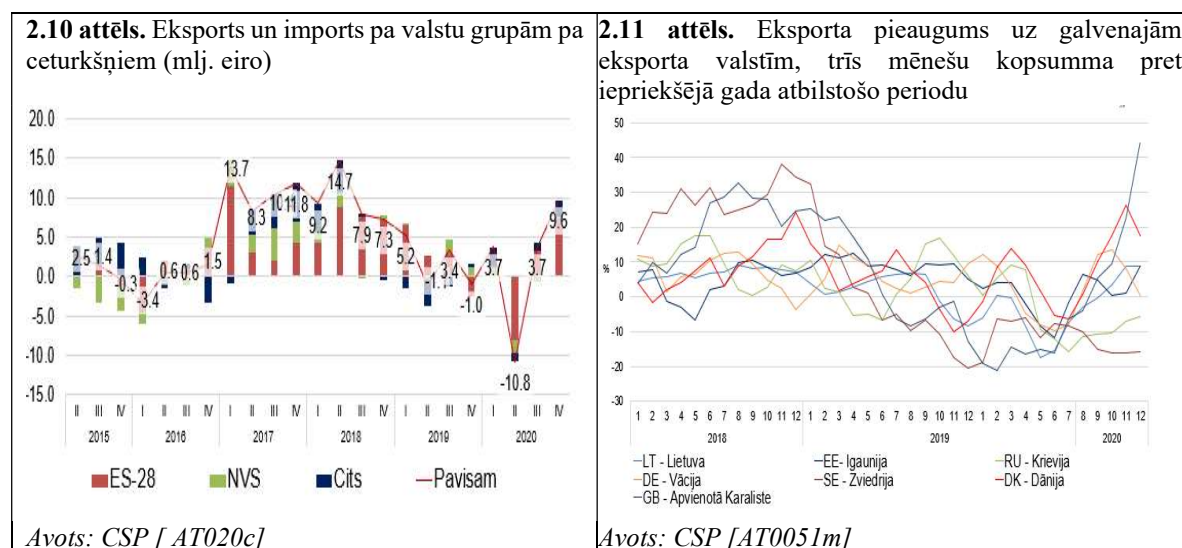
¹⁶ Pieejams Bezdarbs 2021. gada janvārī | Centrālā statistikas pārvalde (csb.gov.lv) skatīts 01/03/2021

(6,7%), nekā sabiedriskajā sektorā (4,9%) . 2020. gadā darba samaksa par pilnas slodzes darbu bija vidēji 1143 eiro apmērā. Sabiedriskajā sektorā darba samaksas apmērs vidēji 2020.gadā bija 1157 eiro, bet privātā sektorā 1138 eiro, tātad par 19 eiro mazāk. Saskaņā ar CSP¹⁷ padziļināto izpēti, COVID-19 pandēmijas krīzes ietekmē 2020. gadā, salīdzinājumā ar 2019. gadu, algoto darbinieku skaits, pārrēķināts pilnā slodzē, valstī kopā samazinājās par 29,3 tūkst. jeb 3,9 %. To ietekmēja darbinieku atļaušana, darba slodžu samazināšana un pilnas slodzes darbinieku skaita kritums izmaksāto dīkstāvju pabalstu dēļ. Samazinājums vērojams visās nozarēs, izņemot informācijas un komunikācijas pakalpojumu, nekustamo īpašumu un veselības un sociālās aprūpes nozares, kur bija vērojams pieaugums.

Nevienmērīgā COVID-19 krīzes ietekme redzama arī ienākumu struktūrā - gada laikā 15% līdz 10% ir sarucis strādājošo īpatsvars, kas saņem minimālo algu vai zemāku, savukārt no 6% līdz 8% pieaudzis lielo algu saņēmēju īpatsvars.

Eksports

Eksporta apjoms 2020 gada pēdējā ceturksnī pieauga par 9,6%, salīdzinot ar 2019 gada pēdējo ceturksni. Par 7,3% pieauga eksporta apjoms uz ES valstīm, bet 2,1% uz citām valstīm. 2020. gada nogalē ievērojami pieauga koksnes un tās izstrādājumu eksports uz Dāniju un Apvienoto karalisti. Salīdzinot ar 2019. gada novembri, šo preču eksports uz Dāniju pieauga par 42%, bet uz Apvienoto Karalisti par 59%, savukārt decembrī koksnes eksports uz Apvienoto Karalisti pieauga par 126%, kas saistīts ar Brexit noslēgumu.

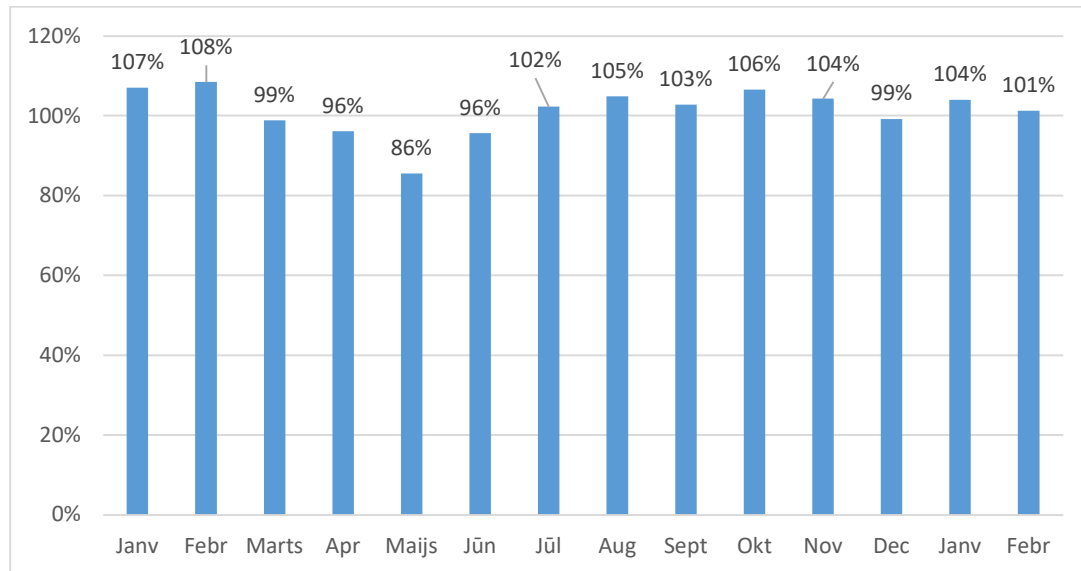
Kopumā 2020 gadā Latvijas preču eksporta vērtība veidoja 13,19 miljardus eiro, kas ir par 1,7%, jeb 224 miljoniem eiro vairāk nekā 2019. gadā. 2020. gada gaitā ievērojamu ieguldījumu preču eksportā deva graudaugu produktu eksports 2020. gada pēdējā ceturksnī, kā arī elektroierīču un elektroiekārtu un to detaļu eksports, un katlu, mehānismu un mehānisko ierīču eksports.

¹⁷ Pieejams [Darba samaksa 2020. gadā](#) | Centrālā statistikas pārvalde (csb.gov.lv) skatīts 01/03/2021

3. Budžetu bilanci un nodokļu ieņēmumi

Nodokļu iekasēšanas pēdējo mēnešu rezultāti liecina, ka Covid-19 otrais vilnis ietekmē ekonomikas attīstību un nodokļu iekasēšanu mazākā mērā nekā pirmais vilnis. Decembrī nodokļu ieņēmumi bija 99% apjomā no iepriekšējā gada līmeņa, bet janvārī un februārī

3.1. attēls. Valsts pamatbudžeta nodokļu un VSAOI ieņēmumu kopējā dinamika pēdējos 14 mēnešos pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu

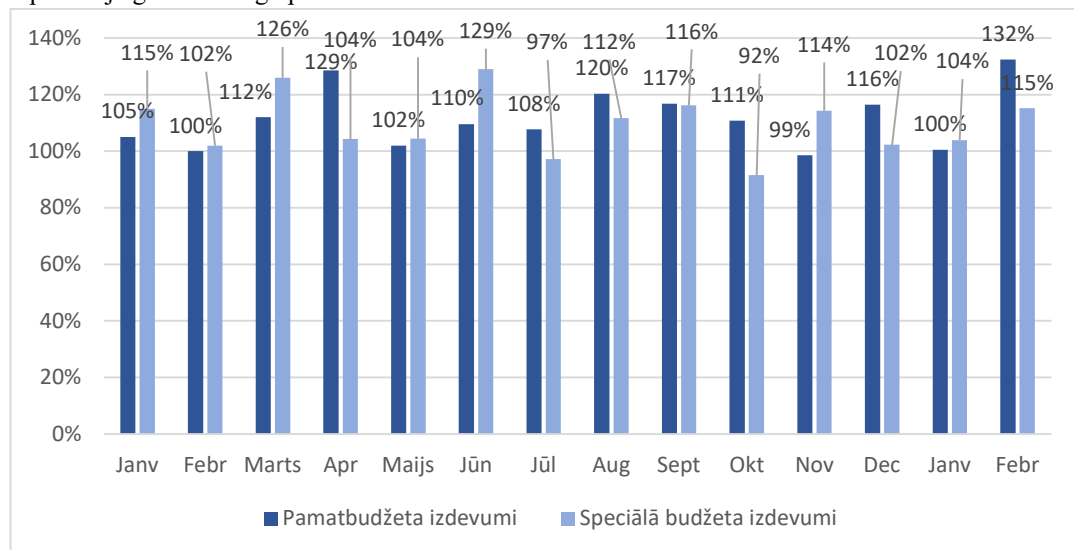

Avots: Valsts kases operatīvie dati

attiecīgi 104% un 101% apmērā no iepriekšā gada līmeņa. No attēla 3.1. var secināt, ka Covid-19 pirmajam vilnim bija lielāka negatīva ietekme uz nodokļu ieņēmumiem nekā otrajam Covid-19 vilnim. Ja, pieņemam, ka pirmais vilnis sākās 2020.gada martā, tad zemākais nodokļu iekasēšanas punkts bija divus mēnešu vēlāk – maijā. Attiecīgi, ja pieņem, ka otrais Covid-19 vilnis sākās novembrī, tad lielāko nodokļu kritumu varētu sagaidīt 2021.gada janvārī. Lai arī nevar pilnīgi droši pieņemt, ka Covid-19 pirmais un otrais vilnis būs identiski intensitātē un termiņos, tomēr ar lielu varbūtību var prognozēt, ka otrajam vilnim ir mazāka ietekme uz nodokļu ieņēmumiem, protams, ar pieņēmumu, ka nenotiks kardināla epidemioloģiskās un attiecīgi ekonomiskās situācijas pasliktināšanās. Ir vērts atzīmēt, ka salīdzinoši labie nodokļu iekasēšanas rezultāti sasniegti neskatoties uz faktu, ka no 1.janvāra ir samazināts sociālais nodoklis.

Ir jāatzīmē arī tas, ka VID, no š.g. 1.janvāra, ir pārgājis uz vienoto nodokļu kontu. Tāpēc daļa no janvāra un februāra ieņēmumiem joprojām nav sadalīta pa nodokļu veidiem. Rezultātā padome arī nevar precīzi izanalizēt iekasēto nodokļu dinamiku pa veidiem.

3.2. attēls. Valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta izdevumu dinamika pēdējos 14 mēnešos pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu

Avots: Valsts kases operatīvie dati

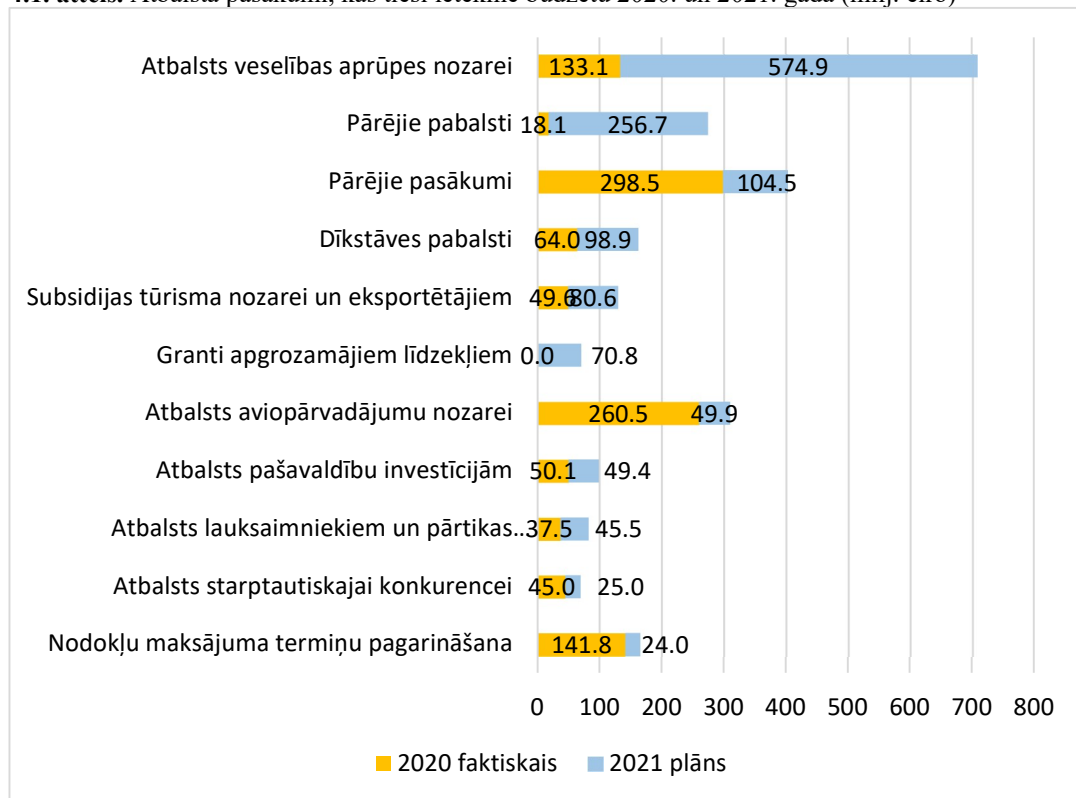
Pretēji nodokļu iekasēšanai, valsts budžeta izdevumu dinamika paliek svārstīga. Lai arī janvārī izdevumu līmenis gan pamatbudžetā, gan speciālajā budžetā bija tuvu iepriekšējā gada līmenim, februārī ir novērojams liels izdevumu pieaugums – pamatbudžeta izdevumi pieauga par 32%, bet speciālā budžeta izdevumi – par 15%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi.

Kopumā gan pamatbudžeta, gan speciālā budžeta bilances var uzskatīt par adekvātām ārkārtas situācijai: saskaņā ar Valsts kases (VK) operatīvajiem datiem, valsts pamatbudžeta bilance janvāra beigās bija 145,6 milj. eiro (gadu atpakaļ bilance bija -27,0 miljoni eiro). Speciālā budžeta bilance 2021. gada janvārī bija -62,8 milj. eiro, gadu atpakaļ tā bija 22,5 milj. eiro. Februārī pamatbudžeta bilance bija -101,3 milj. eiro, bet speciālā budžeta bilance bija -24,5 milj. eiro. 2020. gada februārī pamatbudžeta un speciālā budžetā bilances bija attiecīgi 17,7 un -24,5 milj. eiro.

4. Tautsaimniecības atbalsta pasākumu analīze no fiskālā viedokļa

Otrais Covid-19 vilnis turpinās, un valdība turpina aktīvi pieņemt lēmumus par jauniem atbalsta pasākumiem, kā arī atvieglo kritērijus atbalsta saņemšanai eksistējošiem instrumentiem. Pēc FM sniegtās informācijas un Padomes aprēķiniem, jau šobrīd plānoto un MK konceptuāli apstiprināto atbalsta pasākumu ietekme uz valsts 2021.gada budžetu pārsniedz atbalsta pasākumu ietekmi uz 2020. gada budžetu (skatīt Tabulu 4.1). Šobrīd ārkārtas situācija un stingri ierobežojumi ir spēkā līdz 6. aprīlim, bet ņemot vērā infekcijas izplatības rādītājus ir ievērojama varbūtība, ka ārkārtas situācija tiks pagarināta un atbalsta pasākumu ietekme uz 2021.gada budžetu palielināsies. Pēc apkopotās informācijas, FDP ir sagrupējusi lielākos atbalsta pasākumus, kas ietekmē valdības budžetu, pēc dažādiem veidiem. Plānotie atbalsta pasākumi 2021. gadam ir vismaz konceptuāli apstiprināti valdībā.

Kā var redzēt no attēla 4.1., atšķirībā no 2020. gada, šogad lielākā atbalsta pasākumu daļa attiecas uz veselības aprūpes nozari, kas vairāk par piecām reizēm pārsniedz otro lielāko pasākumu pēc finansējuma. Liela pasākumu daļa attiecas arī uz dīkstāves pabalstiem, subsīdijām tūrisma nozarei un eksportētājiem, kā arī pārējiem pabalstiem. To daudzums 2021. gadā ir 98,9 milj. eiro, 80,6 milj. eiro un 75,5 milj. eiro respektīvi. Relatīvi ievērojams atbalsts sniegts, lai nodrošinātu grantus apgrozāmiem līdzekļiem, kas nedaudz pārsniedza 70 milj. eiro. Pārējo nozaru un citu grupu atbalsts nepārsniedz 50 milj. eiro.

4.1. attēls. Atbalsta pasākumi, kas tieši ietekmē budžetu 2020. un 2021. gadā (milj. eiro)

Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

Tabulā 4.1 ir pieejama informācija par tiem tiešiem atbalsta pasākumiem, kas uz šo brīdi jau ir izmaksāti, kā arī sīkāka informācija par dažādām atbalsta grupām. Var redzēt, ka lielākā daļa apstiprināto pasākumu finansējuma nav izmaksāta, kaut arī valdība šos pasākumus jau konceptuāli apstiprināja.

4.1. tabula. Atbalsta pasākumi, kas tieši ietekmē budžetu 2020. un 2021. gadā (milj. eiro)

Pasākuma veids	2020 faktiskais atbalsts	2021 plānotais atbalsts	2021 faktiskais atbalsts
Atbalsts iedzīvotājiem un darbaspēkam	131,7	452,3	33,5
Dīkstāves (arī palīdzības) pabalsts	64,0	98,9	24,9
Dažāda veida pabalsti - bezdarbnieka, ģimenēm, bērniem u. tml.	18,1	257,6	2,9
Cilvēk kapitāls un demogrāfija, darbinieku pārkvalifikācija	0,0	15,2	0,0
Subsidētās darba vietas tūrisma nozarei un eksportētājiem, subsidētā nodarbinātība	49,6	80,6	5,7
Atbalsts uzņēmējiem	396,8	177,3	76,3
Atbalsts saistībā ar nodokļu maksājumu termiņiem	141,8	24,0	6,1
ALTUM aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	50,0	10,0	0,0
ALTUM garantijas un ieguldījumi	50,0	2,0	0,0

Granti apgrozāmiem līdzekļiem	0,0	70,8	24,7
Atbalsts autoceļu nozarei	72,5	0,0	0,0
Atbalsts uzņēmumiem starptautiskajai konkurencei	45,0	25,0	0,0
Atbalsts lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozares uzņēmumiem	37,5	45,5	45,5
Atbalsts valsts un AS sektoram	569,7	751,4	105,2
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	260,5	49,9	0,0
Atbalsts sabiedriskā transporta jomai	75,4	0,0	0,0
Atbalsts veselības aprūpes nozarei	133,1	574,9	94,0
Atbalsts kultūras nozarei un sportam	26,1	21,9	6,0
Atbalsts pašvaldību investīcijām	50,1	49,4	0,0
Atbalsts izglītības nozarei	17,1	23,1	2,1
Pārējie, ieskaitot privātos un sabiedrisko medijus	7,4	32,2	3,1
Kopā	1098,3	1381,1	215,1
No IKP (2020. g. 29545 milj. eiro, 2021. g. 30850 milj. eiro)	3,72%	4,48%	0,70%

Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

Saeimā apstiprinātajā 2021.gada budžetā tika iekļauti atbalsta pasākumi tikai apmēram 150 miljonu eiro apmērā, jo budžeta sastādīšanas procesā Covid-19 otrais vilnis vēl nebija sācies. Tāpēc lielākā daļa otrā viļņa atbalsta pasākumu tiek finansēta no programmas 02.00.00 “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”. 2021.gada budžetā šai programmai bija paredzēti tikai 26,7 milj. eiro, pēc tam šis apjoms tika palielināts par 300 milj. eiro un vēl 500 milj. eiro¹⁸. Pēc FDP apkopotās informācijas, no šīs summas 715 milj. eiro ir jau paredzēti konkrētiem pasākumiem:

- 110 milj. eiro FM, lai nodrošinātu dīkstāves pabalstu un subsīdiju izmaksu, kā arī uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanu;
- 211,7 milj. eiro Veselības ministrijai, no kuriem lielākās summas tika iztērētas uz Covid-19 testēšanas mērķu sasniegšanu (83 milj. eiro), piemaksām ārstniecības personām (69,3 milj. eiro) un medicīnisko iekārtu un papildaprīkojuma iegādi (40,3 milj. eiro);
- 264,5 milj. eiro Labklājības ministrijai, no kuriem lielākaie pasākumi ir viereizējais pabalsts par katru bērnu 500 eiro apmērā (182,1 milj. eiro) un slimības palīdzības pabalstu izmaksa (67,6 milj. eiro);
- 45,5 milj. eiro Zemkopības ministrijai kapacitātes stiprināšanai lauksaimniecībā;
- 32,2 milj. eiro Ekonomikas ministrijai, no kuriem lielākā daļa ir paredzēta ieguldījumu fonda finansēšanai (25 milj. eiro);
- 12,4 milj. eiro Aizsardzības ministrijai individuālo aizsarglīdzekļu iegādei;
- 11,1 milj. eiro Kultūras ministrijai dažādām programmām;
- 3,3 milj. eiro Izglītības un zinātnes ministrijai;
- 1,9 milj. eiro Iekšlietu ministrijai;
- 17,4 milj. eiro resoram “Mērķdotācijas pašvaldībām”, kas pārsvarā ir paredzēti piemaksām pedagogiem;
- 5 milj. eiro pašvaldībām, kuriem izlīdzinātie ieņēmumi nokrita vismaz par 10% krīzes dēļ;
- 0,85 milj. eiro citiem pasākumiem.

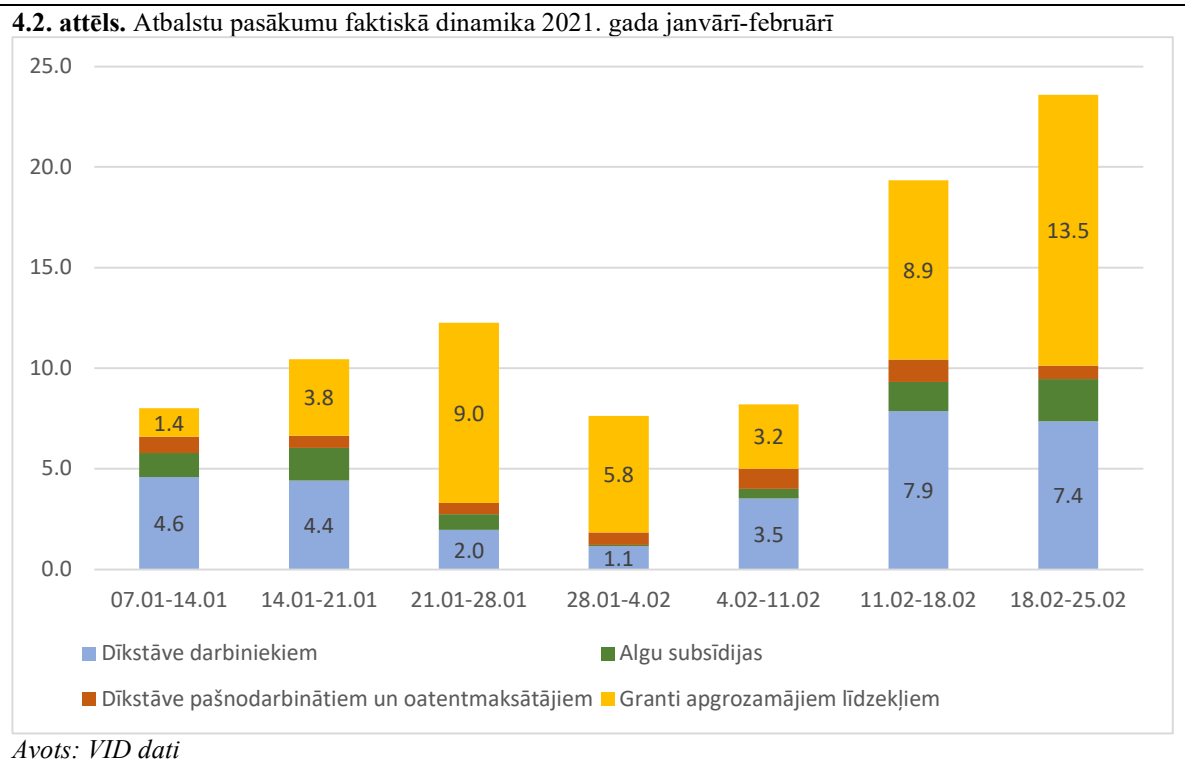
Pašlaik valdība ir konceptuāli pieņēmusi arī citus atbalsta pasākumus, kas paredz:

¹⁸ Piejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40498657&mode=mk&date=2021-02-23>, skatīts 01/03/2021

- 134 milj. eiro atbalstam nodokļu maksātājiem;
- 240 milj. eiro papildus finansējumam Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem.

Lai gan šie pasākumi ir vienreizēji, ir skaidrs, ka tie kopumā pasliktinās valsts budžeta bilanci, īpaši ņemot vērā to, ka tagad ir tikai gada sākums un laika gaitā var būt nepieciešams apstiprināt vēl citus atbalsta pasākumus, ja infekcijas izplatība nemazināsies. Jau šobrīd ir skaidrs, ka atlikušās summas programmā “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” nepietiks, ja visi konceptuāli pieņemtie lēmumi stāsies spēkā. Tas nozīmēs, ka valdībai būs atkal jāpalielina savi aizņēmumi, kas novērojami pasliktinās budžetu.

Padome ir gandarīta, ka valdība ir atsaukusies Padomes rekomendācijai padarīt atbalstu pieejamāku iedzīvotājiem un uzņēmējiem. Zemāk attēlā 4.2. var redzēt, ka Finanšu ministrs ir pildījis savu solījumu un, atvieglotie atbalsta piešķiršanas nosacījumi, ir palielinājuši atbalsta apjomu Dīkstāves pabalstos, algu subsīdijās, un grantos apgrozāmiem līdzekļiem.

Padome kopumā pozitīvi vērtē valdības darbu pie ekonomikas atbalsta pasākumu izveidošanas, it sevišķi tās centienus uzturēt dialogu ar uzņēmējiem un sociālajiem partneriem, lai atbalsts būtu mērķtiecīgāks un efektīvāks. Ir sasniegts mērķis atbalsta apjoma palielināšanā. Tomēr pēdējo nedēļu notikumi un retorika liecina, ka valdībai draud iespēja krist otrā galējībā – neadekvāti palielināt atbalsta apjomu, it sevišķi grupām, kas nav cietušas no Covid-19 krīzes. Kā jau pieminēts iepriekš, šobrīd Padome atbalsta pasākumu ietekmi uz 2021. gada budžetu novērtē 1,4 miljardu apmērā. Kamēr MK 23.februārī zināšanai pieņemtais informatīvais ziņojums “Par pieejamiem finanšu resursiem valsts budžeta programmā “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” Covid-19 ierobežošanas vienreizēju pasākumu finansēšanai 2021.gadā un to izlietojumu, valsts parāda un plānotā deficīta līmeni” novērtē, ka plānoto, bet vēl neapstiprināto atbalsta pasākumu ietekme uz valsts budžeta bilanci 2021. gadā varētu būt 1,7 līdz 2 miljardu eiro apmērā. Pie šāda apjoma atbalsta, valsts parāds 2021.gada beigās varētu sasniegt 50,8% no IKP, bet budžeta deficīts 9,4%. No budžeta viedokļa skatoties,

atbalsta apjoms, visticamāk, jau pārsniedz COVID krīzes radīto negatīvo izlaižu starpību ekonomikā. Jautājums ir arī par to, vai tik straujš tēriņu pieaugums neradīs politisku kārdinājumu palielināt izdevumus vairākās jomās. Valsts riskē izraisīt inflāciju un nepamatoti palielināt parāda līmeni. COVID-19 krīze vēl nav beigusies, un ir bažas, kas notiks ar bezdarbu un maksātnešpēju pēc atbalsta pasākumu pārtraukšanas. Tādēļ, izlietot rezerves iespējas jau tagad nebūtu pareizi.

OECD ekonomists Nikolas Vološko (*Nicolas Woloszko*) izmantojot Google meklēšanas datus ir novērtējis IKP iknedēļas datus pasaules lielākajām ekonomikām¹⁹. Pētnieks ir secinājis, ka kopuma Eiropas ekonomikas Covid-19 pirmā viļņa laikā darbojās apmēram 80% kapacitātē, bet otrā viļņa laikā 90% kapacitātē. Kā iemesli tiek minēti: i) mazākas sabiedrības bailes no vīrusa, ii) labāk kalibrēta valdības politika, iii) uzņēmēju adaptācija jaunajiem apstākļiem. Šis secinājums liek domāt, ka valsts atbalsta intensitātei otrajā vilnī vajadzētu būt mazākai nekā pirmajā. Latvijai Covid-19 pirmajā vilnī bija salīdzinoši zems inficēšanās līmenis un IKP kritums bija ievērojami mazāks par prognozēto, tikai 3,6% apmērā. Tas liek secināt, ka valsts atbalsta līmenis pirmajā vilnī ir bijis adekvāts. Ņemot vērā augstāk minēto, Latvijas gadījumā atbalsta līmenim otrajā vilnī nevajadzētu būt pārmērīgi lielākam par pirmā viļņa atbalstu. Tomēr, jau šobrīd plānotais atbalsta līmenis otrajā vilnī ir lielāks par pirmo. **Tāpēc, Padome aicina valdību ļoti uzmanīgi izvērtēt jaunu atbalsta instrumentu ieviešanu un finansiālo atbalstu novirzīt tikai iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kas cietuši no Covid-19 krīzes.**

Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja
Inna Šteinbuka

¹⁹ Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/6b9c7518-en.pdf?expires=1614514308&id=id&accname=guest&checksum=A1ED81764886FC4D33562F142A6F90FE>, skatīts 28/02/21